

ROZSAH PŘEZKOUMÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU PRVÉ STOLICE VZHLEDEM K VADÁM V OBČANSKÉM SOUDNÍM ŘÍZENÍ

ПРЕДЕЛЫ ПЕРЕСМОТРА РЕШЕНИЙ СУДА ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ
ВСЛЕДСТВИЕ ОШИБОК В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Dr. ZDENĚK ČEŠKA

Úkolem soudu v našem občanském soudním řízení je dopátrat se materiální (objektivní) pravdy, t. j. zjistit skutečné poměry účastníků řízení, a podle tohoto zjištění rozhodnout.

Splnění tohoto úkolu není však snadnou záležitostí a přes to, že valná většina rozhodnutí našich soudů v občanskoprávních věcech skutečným poměrům účastníků odpovídá, přece jen nalezneme taková rozhodnutí, která jsou v rozporu s materiální pravdou a která jsou tudíž nesprávná a nespravedlivá.

Ani sebelepší úprava procesních ustanovení nemůže někdy zabránit vydání nesprávného rozhodnutí, neboť rozhodování konkrétních občanskoprávních záležitostí je svěřeno soudcům a ti, stejně jako ostatní lidé, se mohou v určitých případech mylit.

I stát socialistického typu musí proto znát cesty vedoucí k nápravě vadných soudních rozhodnutí, a proto i v socialistickém občanském procesu se setkáme s institucí opravných prostředků jako prostředků umožňujících přezkoumání rozhodnutí soudu první stolice cestou řádnou (u rozhodnutí, která dosud nenabyla právní moci) nebo ve výjimečných případech cestou mimořádnou (u rozhodnutí, která právní moci již nabyla).

Jaký nejvhodnější systém řádných opravných prostředků je třeba zvolit, to záleží na konkrétních potřebách a poměrech toho kterého státu. Jde jen o to, aby za daných podmínek tento systém co nejlépe umožňoval zjištění materiální pravdy tam, kde jí u soudu první stolice nebylo dosaženo.¹⁾

¹⁾ Učebnice občanského práva procesního, Praha 1955, str. 308.

Náš občanský proces zvolil pro řádné opravné řízení systém plného odvolání. To znamená, že občanský soudní řád zná jako řádný opravný prostředek proti rozsudku soudu první stolice odvolání,²⁾ a že toto odvolání lze opřít o nové skutečnosti a o nové důkazy. Soud druhé stolice tedy může dojít ke zjištění jiného skutkového stavu než jaký zjistil soud instance první. V tom tkví jeden z důležitých rozdílů našeho občanského soudního řádu od civilního řádu soudního platného v českých krajích za kapitalistického společenského zřízení, který připouštěl novoty v opravném řízení jen pro podporu nebo vyvrácení odvolacích důvodů (§ 482, § 468 c. ř. s.), ale nedovoľoval v odvolacím řízení prakticky nic měnit na skutkovém stavu zjištěném u soudu první stolice. Tak vlastně znal c. ř. s. pouze jednu skutkovou instanci a dovoľoval soudu vyšší stolice měnit vadná rozhodnutí téměř výlučně z důvodu právního pochybení soudu stolice nižší.

Odvolacím opravným systémem liší se naše občanské procesní právo od procesního práva sovětského, které jako řádný opravný prostředek zavedlo kasační stížnost. Odlišnost sovětské kasace od našeho odvolacího systému spočívá hlavně v obsahu vyhovujícího rozhodnutí o opravném prostředku. Zatím co u nás bude pravidlem změna nesprávného rozhodnutí soudu první stolice³⁾ a jen výjimkou, i když nyní jistě hojně užívanou, zrušení rozhodnutí a vrácení věci soudu první stolice k novému projednání a rozhodnutí, je tomu v sovětském občanském procesu právě naopak. Pravidlem je tam vrácení věci soudu první stolice k novému projednání a rozhodnutí. Změna rozhodnutí soudem druhé stolice je v sovětském občanském procesu přípustná jen tehdy, není-li třeba nic měnit na skutkovém stavu, který zjistil soud první stolice. Jestliže je třeba uvážít nové skutečné okolnosti a provést nové důkazy, musí být tyto uplatněny u soudu první stolice, jemuž celou věc soud druhé stolice vrátí po zrušení rozhodnutí zpět k novému projednání (čl. 246 GPK RSFSR).

Prof. Abramov v učebnici sovětského občanského procesu⁴⁾ uvádí dů-

²⁾ Proti usnesení je jako řádný opravný prostředek přípustná stížnost. Naše výklady omezí se však pouze na odvolání jako řádný opravný prostředek proti rozhodnutí ve věci samé a na stížnost tehdy, jestliže se jí napadá usnesení, kterým rovněž ve věci samé bylo rozhodnuto. Některé závěry platné pro odvolací řízení budou se však vztahovat na řízení o stížnosti vůbec, protože toto řízení je obdobné řízení odvolacímu.

³⁾ Na tom nic nezměnila novela občanského soudního řádu úpravou textu ustanovení § 186 odst. 1 o. s. ř. — viz Boura, Odvolání nebo sovětská kasace v našem civilním procesu? Právník 1953, č. 6, str. 353.

⁴⁾ Abramov, Sovětský občanský proces, Moskva 1952, str. 330 — 331.

vody, pro něž sovětské právo odmítá odvolací (apelační) opravný systém, a poukazuje přitom zejména na to, že sociálně politickým smyslem apelace je náprava pochybení soudu první stolice a usměrňování činnosti tohoto soudu v zájmu vládnoucí třídy. Dále uvádí Abramov, že apelace slouží jako prostředek soudní ochrany majetných, protože vyžaduje zaplacení značně vysokých soudních poplatků, že vyžaduje povinného advokátského zastoupení a že znemožňuje méně majetným občanům dostavit se k odvolacímu jednání pro zpravidla značnou teritoriální odlehlost sídla odvolacích soudů od bydliště účastníků. Konečně pak se podle Abramova protahuje odvoláním řízení a oddaluje konečné vyřešení věci. Důvody Abramovem uváděné nejsou však v plném rozsahu oprávněné a právem je, pokud jsou neoprávněny, kritisuje prof. Štajgr v učebnici občanského práva procesního.⁵⁾ Uvádí tam asi toto: Otázka výběru soudcovských kádrů není otázkou významnou jen pro opravné řízení, nýbrž i pro celé řízení vůbec. Kromě toho pak v buržoasních státech jsou sice vybírání pro odvolací řízení soudci buržoasního smýšlení, ale to neplatí pro soudy v socialistickém státě. Úprava výše poplatků není rovněž otázkou specifickou jen pro odvolací řízení, a tím spíše ne pro určitý opravný systém (nehledě ani k tomu, že právě v socialistickém občanském procesu mají méně majetní občané a dokonce i právnické osoby v rozsáhlé míře možnost dosáhnout osvobození od placení soudních poplatků). V socialistických občanských procesních zákonech zpravidla už neplatí zásada povinného zastoupení advokátem a otázka prostorové vzdálenosti opravných soudů od většiny obyvatel, která jistě hraje velkou roli v SSSR, není rozhodující ve státech s méně rozlehlým územím, na př. v naší republice. Sídla krajských soudů jsou zde snadno a nikoli nákladně dosažitelná z celého území, na něž se vztahuje působnost krajského soudu.⁶⁾ Ani poslední důvod, pro který Abramov odmítá apelační systém, t. j. oddalování konečného rozhodnutí a protahování řízení, podle správného Štajgrova názoru neobstojí, neboť většina případů končí u soudu druhé stolice už po prvním ústním jednání vydáním konečného rozhodnutí a není vůbec třeba dalšího řízení u soudu první stolice. (Toto by tedy byl dokonce důvod svědčící pro odvolací soustavu.)

⁵⁾ Učebnice občanského práva procesního, Praha 1955, str. 307 a násl.

⁶⁾ Určitou roli hraje ovšem tato otázka tam, kde rozhoduje v první stolici krajský soud a ve druhé stolici soud nejvyšší.

Jsou však i jiné námitky proti odvolacímu opravnému systému, než které uvádí Abramov při kritice apelační soustavy a to jsou námitky závažnější. Píše o nich prof. Boura v článku „Odvolání nebo sovětská kasace v našem civilním procesu?“⁷⁾

Prvá námitka týká se toho, že pro posouzení nových skutečností a nových důkazů uváděných v odvolání, je dána účastníkům pouze jedna soudní instance. Použije-li odvolací soud nových důkazů a všimne si nových skutečností a vynese-li podle nově zjištěného skutkového stavu konečné rozhodnutí, nemají už účastníci, proti nimž nové skutečnosti a nové důkazy jsou namířeny, možnost ohledně nich se odvolat k soudu vyšší stolice. To znamená, že systém plného odvolání, připouštějící novoty v opravném řízení, poskytuje k posouzení těchto novot jen jednu skutkovou soudní instanci a to je jistě v rozporu s účelem a duchem opravného řízení, jak jsme již o něm mluvili na začátku tohoto článku.

Proti této námitce lze těžko nalézt argumenty. Nápravu by v případě vynešení konečného rozhodnutí na základě nově zjištěného skutkového stavu mohly přinést pouze mimořádné opravné prostředky. Jen chabě tu lze odvolací systém bránit proti této námitce tím, že dokonaleji obsazený soud druhé stolice, vědomý si své odpovědnosti při vynášení konečného rozhodnutí, jistě důkladně a správně posoudí skutkové okolnosti případu. Ovšem třeba si uvědomit, že objeví-li se mnoho novot, kterých by bylo třeba použít v odvolacím řízení, zruší odvolací soud zpravidla, jak mu to umožňuje novelisované znění § 186 odst. 1. o. s. ř. a doporučuje důvodová zpráva k tomuto ustanovení, rozhodnutí soudu první stolice a vrátí tomuto soudu věc k novému projednání a rozhodnutí. (Proti novému rozhodnutí soudu první stolice na základě nově zjištěného skutkového stavu je pak samozřejmě opět přípustný řádný opravný prostředek.)

Druhá vážná námitka proti odvolacímu systému i v té podobě, v jaké jej zná naše občanské soudní zřízení, t. j. odvolacímu systému se širokými zrušovacími možnostmi soudu druhé stolice a s možností uvádět nové skutkové okolnosti a důkazy, je námitka, že náš odvolací soud — oproti sovětskému kasačnímu soudu — nepřezkoumává rozhodnutí soudu první stolice v celém rozsahu. Přezkoumává je pouze v rozsahu vymezeném opravným prostředkem, takže určitá část rozhodnutí, třeba nesprávná,

⁷⁾ Boura, Odvolání nebo sovětská kasace v našem civilním procesu?, Právník 1953, č. 6, str. 353.

nemůže být jen na základě řádného opravného prostředku napravena, protože k tomu odvolací soud nemá možnosti, ba je mu to dokonce zakázáno. I tato námitka se zdá být oprávněna, vycházíme-li z předpokladu, že přezkoumávání rozhodnutí pouze v mezích odvolacích návrhů je na škodu věci. Avšak tento předpoklad se nám už nezdá být správný. O. s. ř. v ustanovení § 184 říká: „Odvolací soud projedná věc v mezích odvolacích návrhů...“ a tím omezuje rozsah projednání věci soudem druhé stolice, který ostatně už je značně omezen také ustanovením § 178 odst. 2 o. s. ř. Tam se hovoří o tom, že „týká-li se rozsudek několika odpůrců nebo několika nároků se samostatným skutkovým základem a odvolání se výslovně vztahuje jen na některé odpůrce nebo některé nároky, nabývá nenapadená část rozsudku právní moci“.

Z ustanovení těchto dvou paragrafů občanského soudního řádu lze vyvodit, že odvolací soud se nesmí, jde-li o případy uvedené v § 178 odst. 2, zabývat nenapadenou částí rozhodnutí, která už nabyla právní moci, vůbec, a zbývající částí rozhodnutí může se zabývat jen v rozsahu (v mezích) odvolacích návrhů. Zdaleka tedy nemá náš odvolací soud možnost přezkoumávat rozhodnutí soudu první stolice v celém rozsahu jako ji má na př. kasační soud sovětský.

Jestliže si však uvědomíme,⁸⁾ že podání opravného prostředku účastníkem je jeho dispositivním úkonem, a že účastník má zcela na vůli, zda opravný prostředek podá či nikoli a že s tou částí rozsudku, kterou nenapadá, je zřejmě spokojen, pak vidíme, že není třeba, aby se touto částí rozhodnutí soud druhé stolice zabýval a byl tak zbytečně zatěžován. Vždyť kdyby účastník řádný opravný prostředek nepodal, nezabýval by se věcí odvolací soud vůbec.

Kromě toho pak o nápravu nesprávností v rozhodnutích soudu první stolice, nenapadených opravným prostředkem účastníka, může se postarat i prokurátor, legitimovaný vždy k podání řádného opravného prostředku, lhostejno, zda se zúčastnil nebo nezúčastnil dřívějšího řízení.

V určitých případech, kdy odvolací soud uvidí, že účastník by byl oprávněn odvolat se ve větším rozsahu než jak to udělal, a že by byl menším rozsahem odvolacího návrhu poškozen, poučí jej podle § 7 o. s. ř. o tom, že může svůj návrh změnit (rozšířit). Jestliže se účastník podle po-

⁸⁾ Touto otázkou se zabýval i Dr Quotidián z nejvyššího soudu na poradě vědeckých pracovníků z oboru občanského práva, pořádné VII. sekci ČSAV v květnu 1954, kde referoval o opravných prostředcích v našem občanském soudním řízení.

učení soudu druhé stolice zařídí, rozšíří se tím i základna pro jednání a rozhodování odvolacího soudu v dané věci.

Jestliže pak už nabylo rozhodnutí soudu první stolice právní moci a přesto trpí určitými nesprávnostmi, lze se domoci nápravy pomocí mimořádných opravných prostředků a z nich zejména stížností pro porušení zákona.

Je-li tu tedy tolik prostředků, jimiž lze napravit nevytýkaná pochybení soudu první stolice v rozhodnutí, není nezbytně nutné trvat bezpodmínečně na požadavku přezkoumání rozhodnutí soudu první stolice soudem druhé stolice v celém rozsahu a nutit tak odvolací soud, aby šel nad vůli účastníků projevenou v odvolacím návrhu, t. j. aby šel ohledně odvolání „ultra petita partium“. A náš soud dokonce v některých případech bude musít jít nad návrhy účastníků a projedná věc nejen v mezích odvolacích návrhů, nýbrž i nad ně, jak nám ukáže několik poznámek o vadách v občanském soudním řízení.⁹⁾

§ 184 o. s. ř. stanoví soudu povinnost projednat věc v mezích odvolacích návrhů, ale stanoví také, že při tom soud „přihlíží k vadám řízení před soudem první stolice jen potud, pokud mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.“¹⁰⁾

Tímto závěrem ustanovení § 184 chce občanský soudní řád vyjádřit zásadu, kterou zná i sovětský civilní proces, že rozhodnutí soudu zasahující často značně do právních poměrů účastníků, nejsou měnitelná či zrušitelná jen pro porušení procesněprávních ustanovení, neboť porušení takovéhoto ustanovení nemusí mít za následek vydání nesprávného rozhodnutí ve věci samé.

Chceme-li se proto zabývat otázkou rozsahu přezkoumávání rozhodnutí soudu první stolice soudem odvolacím, musíme si nutně všimnout povahy vad v řízení. Jejich rozbor nám ukáže, že kterým vadám soud

⁹⁾ Projednání odvolacích návrhů nad jejich meze může být praktické ovšem jen tam, kde jde o dělitelné plnění a kde byla napadena opravným prostředkem jen část plnění. „Mezemi návrhu“ totiž musíme rozumět pouze rozsahové hranice odvolacího návrhu a nikoli jeho hranice obsahové, neboť tady není soud vázán návrhy účastníků na změnu či zrušení rozhodnutí.

¹⁰⁾ O týchž vadách mluví i § 210 odst. 2 o. s. ř., který připouští stížnost pro porušení zákona z důvodů porušení procesních ustanovení jen tehdy, mohly-li vady řízení mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. (Stížnost pro porušení zákona je však vždy přípustná, když čs. obecný soud rozhodl o věci nepatřící do čs. soudní pravomoci, nebo alespoň do pravomoci soudů obecných.)

druhé stolice vůbec nemůže přihlížet, ke kterým může přihlížet jen v mezích odvolacích návrhů a ke kterým přihlíží i nad tyto meze. Tento rozbor nám také ukáže, že pokud je přezkoumávání prvoinstančních rozhodnutí vůbec v mezích odvolacích návrhů povoleno, může být provedeno odvolacím soudem dokonale a odvolací soud si jistě povšimne všech okolností, které mohly způsobit vadnost rozhodnutí.

* * *

Vady v občanském soudním řízení vznikají porušením určitého hmotněprávního nebo procesněprávního ustanovení. Dochází k nim tím, že soud buď opomenul použít příslušného právního ustanovení anebo, že použil ustanovení nesprávného, po případě tím, že soud opomenul být činný, ačkoli měl určitou činnost projevít, anebo že byl sice činný, ale jeho činnost byla nesprávná. Vady jsou tedy nedostatky nebo nesprávnosti, kterými trpí řízení nebo rozhodnutí ve věci samé vydané po tomto řízení.

Pro naše účely je důležité zabývat se otázkou, kdo se těchto vad, jež mohou být relevantní v odvolacím řízení, může dopustit. Řekli jsme, že vady v řízení vznikají porušením určitého právního ustanovení, to znamená vlastně porušením povinnosti použít správného hmotně- či procesněprávního ustanovení. A tuto povinnost, použít správně patřičného právního ustanovení, má jen soud, který vede řízení a který také autoritativně posuzuje poměry účastníků s hlediska hmotného práva a podle toho rozhoduje. On jediný je tedy odpověden za správnost provedení řízení a za jeho výsledek. A jen pro nesprávnou činnost soudu v řízení a pro nesprávnost rozhodnutí soudu mohou účastníci (vedlejší účastníci) nebo prokurátor napadat toto rozhodnutí opravným prostředkem a vytýkat soudu vady, kterých se dopustil.

I účastníci, prokurátor a jiné osoby v občanském soudním řízení vystupující (svědci, znalci, tlumočníci, třetí osoby a j.) mají v procesu určité povinnosti (dostavit se k soudu a vypovídat o daných skutečnostech, předložit listinu, mluvit pravdu a j.). Nesplní-li tyto své povinnosti, stihnou je určité následky povahy buď administrativní (předvedení účastníka, uložení pokuty nedostavivšímu se svědkovi), trestněprávní (trestní stíhání svědka pro křivou výpověď) nebo i procesněprávní (náhrada nákladů, které vznikly zaviněním účastníka nebo jiné osoby v řízení vystupující). Nikdy však nesplnění povinností jiných procesních subjektů než soudu a nesplnění povinností jiných osob v řízení vystupujících nemůže

být předmětem opravného prostředku. Tyto povinnosti jsou totiž jiného rázu než povinnost soudů správně provést řízení a na základě řádně zjištěného skutkového stavu spravedlivě rozhodnout.

A protože tedy pouze nesprávná činnost soudu je napadatelná opravným prostředkem, může se toliko soud dopustit v řízení vad, které nás zajímají s hlediska § 184 o. s. ř.¹¹⁾

Vady, kterých se soud může v řízení dopustit, mají, jak již z dřívějšího výkladu plyne, dvojí povahu. Jednak to jsou vady, vznikající porušením ustanovení hmotného práva, jednak jsou to vady, k nimž dochází porušením ustanovení práva procesního.

Porušení hmotněprávního ustanovení může se projevit až v samotném rozhodnutí ve věci samé, neboť teprve z něho poznáme, jak soud posuzoval daný případ s hlediska hmotného práva. Posuzoval-li jej nesprávně, pak mluvíme o tom, že se dopustil hmotněprávní vady. A takováto hmotněprávní vada jistě bude důvodem změny či zrušení rozhodnutí soudu první stolice v rozsahu napadení tohoto rozhodnutí opravným prostředkem („v mezích odvolacích návrhů“). Tam však, kde půjde o porušení ustanovení kogentní povahy, k němuž musí soud přihlížet z úřední povinnosti, bude soud právě vzhledem ke kogentní povaze porušeného ustanovení mít možnost přezkoumat rozhodnutí soudu první stolice i nad rozsah jeho napadení, ovšem jen v té části, která dosud nenabyla právní moci podle § 178 odst. 2. o. s. ř. Ohledně této části se už v řádném opravném řízení jednat nemůže. (Příklad: Rozhodne-li se soud první stolice, že nájemce je povinen zaplatit pronajímateli 3.000 Kčs, a to 1.000 Kčs za dlužné nájemné a 2.000 Kčs za škodu způsobenou na předmětu nájmu, a nájemce ve svém odvolání napadne pouze výrok o náhradě škody, avšak jen do výše 500 Kčs, pak ta část rozhodnutí, která se týká nájemného, nabývá právní moci, protože jde o nárok se samostatným skutkovým podkladem. Naproti tomu celá část výroku rozhodnutí o náhradě

¹¹⁾ O „vadách“ mluví i ustanovení § 45 o. s. ř. Jde tu o vady písemných podání, t. j. o vady, kterých se mohou dopustit jen osoby od soudu rozdílné, zejména účastníci. Takovéto vady však se odstraňují právě podle ustanovení § 45 o. s. ř. a nemohou být předmětem opravného prostředku. Jsou tedy s hlediska § 184 o. s. ř. nerozhodné a nejde tu proto o vady relevantní pro odvolací řízení.

Vadou s hlediska § 184 o. s. ř. není na př. ani nepravdivá výpověď svědkova, nýbrž skutečnost, že soud první stolice tuto výpověď nesprávně hodnotil a v důsledku toho nesprávně rozhodl.

škody právní moci nenabývá. Přes to se však odvolací soud může zabývat touto částí rozhodnutí, která dosud nenabyla právní moci, pouze v mezích odvolacích návrhů, t. j. co do výše 500 Kčs a nikoli co do zbývajících 1500 Kčs). Celou nenapadenou částí výroku rozhodnutí zabývá se odvolací soud jen tehdy, jestliže šlo o porušení kogentního ustanovení hmotného občanského práva anebo, jak bude ještě později ukázáno, jestliže došlo k porušení toho procesního ustanovení, k jehož porušení musí soud přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení.

Takovými hmotněprávními vadami, ke kterým bude muset odvolací soud přihlížet i nad rozsah napadení rozhodnutí soudu první instance oprávněným prostředkem, pomíjí se ustanovení § 184 o. s. ř., jsou na př.: nedbání absolutní neplatnosti právních úkonů,¹²⁾ nedbání nedostatku písemné formy tam, kde je tato forma předepsána,¹³⁾ nedbání skutečnosti, že výměnek byl zřízen ve prospěch jiné osoby než dosavadního vlastníka, ač tato osoba není svou výživou na dřívějšího vlastníka odkázána (§ 181 o. z.), nedbání omezeného rozsahu nakládání s věcmi, které jsou v socialistickém vlastnictví (§ 104 o. z.), nedbání toho, že zastavení nemovité věci působí proti socialistickým právníkům osobám teprve od zápisu v pozemkové knize či od okamžiku uložení listiny u soudu (§ 190 odst. 2 o. z.), nedbání propadných — praeklusivních — lhůt podle občanského zákona, na př. lhůt k uplatnění nároku z odpovědnosti za vady (§ 235 odst. 1 o. z.) a nedbání celé řady dalších kogentních ustanovení, ke kterým je soud povinen z úřední povinnosti přihlížet.

Na druhé straně hmotněprávními vadami, ke kterým soud přihlíží jen v mezích odvolacích návrhů, jsou vady, vzniklé porušením některého dispositivního hmotněprávního ustanovení, kterých najdeme v občanském zákoně i v předpisech s ním souvisejících celou řadu (na př. ustanovení o promlčení a j.).

Hlavním předmětem našich úvah však nejsou hmotněprávní vady, nýbrž vady procesněprávní — vady řízení — jichž se soud dopouští poru-

¹²⁾ Učebnice občanského a rodinného práva, díl I., str. 137—138.

¹³⁾ Na př. u právních úkonů o právech k nemovitostem, nejde-li o nájem rodinného domku, jiné podobné stavby či jen části budovy (§ 40 odst. 1 o. z.); u majetkových právních úkonů mezi manžely, pokud nejde o obvyklá darování přiměřená jejich výdělečným a majetkovým poměrům (§ 40 odst. 1 o. z.); u závěti (§ 541 odst. 1 o. z.); u uznání dluhu (§ 297 o. z.); u darovacího smlouvy (§ 384 o. z.); u vzdání se nároku z odpovědnosti za vady (§ 227 o. z.) atd.

šováním ustanovení procesních předpisů, zejména porušováním ustanovení občanského soudního řádu.

Tyto procesněprávní vady můžeme si rozdělit na tři skupiny: Jednak jde o takové vady, ke kterým soud musí přihlížet v každém období řízení, jednak vady, ke kterým sice nemusí soud v každém období řízení přihlížet, avšak které přesto mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, jednak o vady, které nesprávné rozhodnutí ve věci za následek mít nemohly. Toto třídění vad a tato jejich hierarchie je odůvodněna tím, že ke každé skupině těchto vad musí zaujmout odvolací soud jiný postoj.¹⁴⁾

Těch vad, ke kterým musí soud přihlížet v každém období řízení, všímá si odvolací soud i nad meze odvolacích návrhů (ovšem s omezením na tu část rozhodnutí, které vzhledem k ustanovení § 178 odst. 2 o. s. ř. dosud nenabyla právní moci). Soud tu není poután ustanovením § 184 věty 2. o. s. ř., neboť toto ustanovení dlužno posuzovat jako *lex specialis* v poměru k obecnějším ustanovením §§ 22 odst. 1, 23, 27 odst. 1, 39 odst. 1 a 57 odst. 1 o. s. ř., ukládajícím soudu všimát si určitých, v zákoně uvedených skutečností v každém období řízení, tedy i ve stadiu řízení opravného. Existence takových skutečností v řízení je důvodem jeho vadnosti a má za následek, že takovéto vady řízení je nutno ihned odstranit, jsou-li odstranitelné. Nelze-li je odstranit, pak je zpravidla nutno řízení jimi trpící zrušit spolu se všemi dosud v něm vynesenými rozhodnutími, a jestliže bylo řízení zahájeno na návrh, návrh odmítnout.¹⁵⁾

Takovými vadami, ke kterým soud musí přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení, jsou: účast vyloučeného soudce či jiného pomocného soudního, po případě i nesoudcovského orgánu na řízení (§§ 22

¹⁴⁾ Učebnice občanského práva procesního, Praha 1955, str. 330 a násl.

¹⁵⁾ Prof. Štajgr upozorňuje v učebnici občanského práva procesního na str. 333 a násl. na povinnost odvolacího soudu přihlížet k vadám řízení i nad rozsah odvolacích návrhů též podle ustanovení § 186 odst. 2 o. s. ř., umožňujícího soudu druhé stolice zrušit rozhodnutí soudu první stolice pro vady řízení uvedené v § 184, jestliže by jejich odstranění vyžadovalo neúměrné doplnění řízení. Ustanovení § 186 odst. 2 o. s. ř. neobsahuje požadavek vyjádřený ve druhé větě § 184 o. s. ř., aby vady řízení měly nebo alespoň mohly mít za následek vydání nesprávného rozhodnutí ve věci a neustanovuje též nic o tom, v jakém rozsahu se jimi má odvolací soud zabývat. S hlediska § 186 odst. 2 je rozhodující tedy pouze odstranitelnost nebo neodstranitelnost vad. Jestliže jde o vadu neodstranitelnou nebo o vadu odstranitelnou jen s neúměrným doplněním řízení, potom k ní soud přihlíží třeba i nad meze odvolacích návrhů.

odst. 1 a § 23 o. s. ř.),¹⁶⁾ nedostatek způsobilosti být účastníkem (která je doplňkem hmotněprávní způsobilosti k právům a povinnostem, jejíž rozsah vymezují §§ 4—6 a § 18 o. z.), nedostatek procesní způsobilosti účastníka, nedostatek zákonného zastoupení, a zvláštního zmocnění (§ 27 odst. 1 o. s. ř.), nedostatek zmocnění pro zmocněnce (§ 39 odst. 1 o. s. ř.), nedostatek pravomoci československých soudů (§ 57 odst. 1 písm. a) o. s. ř.), nedostatek pravomoci obecných soudů, nedostatek spočívající v tom, že řízení u soudu, o které jde, mělo předcházet řízení jiné (§ 57 odst. 1 písm. b) o. s. ř.), a konečně skutečnost, že o věci řešené napadeným rozhodnutím, bylo už dříve zahájeno jiné řízení u téhož či jiného soudu, nebo že o ní bylo vydáno už rozhodnutí jiné než rozhodnutí napadené (litispendence a res iudicata — § 57 odst. 1 písm. c) o. s. ř.). Vedle toho, ač to není v o. s. ř. výslovně uvedeno, je podobnou skutečností, ke které musí soud přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení, jistě i nesprávné obsazení soudu. O to jde tehdy, když rozhodl o věci soud v kvantitativně či kvalitativně jiném obsazení, než v jakém měl rozhodnout podle zákona č. 66/1952 Sb. o organizaci soudů a podle ustanovení o. s. ř.¹⁷⁾ Jen v tom případě, kdy rozhodl senát, ačkoli podle zákona měl rozhodovat pouze soudce jediný, nebudeme to považovat za vadu řízení, protože takovýto výklad by byl, jak ještě dál ukážeme, značně formalistický.

Je samozřejmé, že vady řízení, ke kterým musí soud přihlížet v každém období řízení z úřední povinnosti, splňují podmínku stanovenou v § 184 o. s. ř. pro to, aby se jimi soud druhé stolice mohl zabývat, t. j. jsou takové povahy, že vždycky mohou mít a některé z nich dokonce vždy mají za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

¹⁶⁾ Skutečnost, že se řízení zúčastnil znalec, u kterého se vyskytují důvody obdobné důvodům vyloučení soudců, soudců z lidu a jiných soudních osob, zakládá sice vadu řízení, ale nikoli takovou, ke které by soud musil přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení, neboť to zákon podle § 109 o. s. ř. soudy výslovně neukládá, jak činí u soudců, soudců z lidu a jiných soudních osob v §§ 22 a 23.

¹⁷⁾ V případě, že rozhodl senát o menším nebo větším počtu členů, jde o kvantitativně nesprávné obsazení soudu.

V případě, že bylo rozhodnuto bez účasti soudců z lidu, ačkoli je třeba, aby se na řízení a rozhodování u soudu první stolice vždy podíleli, nebo rozhodl-li senát kvantitativně správně obsazený, avšak jiného složení než předpisuje zákon, t. j. rozhodl na př. senát ve složení dvou soudců a jednoho soudce z lidu místo ve složení jednoho soudce a dvou soudců z lidu, jde o kvalitativně nesprávné obsazení soudu.

Pro nedostatek československé soudní pravomoci či pravomoci obecných soudů, pro to, že soudnímu řízení nepředcházelo řízení jiné, které mu po zákonu mělo předcházet, pro skutečnost, že o téže věci bylo už zahájeno jiné řízení nebo že o ní už bylo vydáno jiné rozhodnutí a pro to, že nemůže být odstraněn anebo že odstraněn nebyl nedostatek procesní způsobilosti, zákonného zastoupení nebo zvláštního zmocnění, je soud povinen vždy zrušit řízení a bylo-li řízení zahájeno na návrh, návrh odmítnout.¹⁸⁾ Počínal-li si soud první stolice jinak a zejména vynesl-li konečné rozhodnutí ve věci samé, pak toto jednání trpí závažnou vadou, jež jistě měla za následek nesprávné rozhodnutí, neboť takové rozhodnutí vůbec nemělo být vydáno.

Vynesl-li soud konečné rozhodnutí, aniž vyčkal předložení plné moci ve lhůtě k tomu dané, pak toto rozhodnutí je nezákonné (§ 39 odst. 2 o. s. ř.), protože nesmělo být vydáno. Jestliže však plná moc nebyla předložena ve lhůtě, nemusí soud zrušovat dosavadní řízení a může v něm klidně pokračovat. Při tom postupuje tak, jako by za účastníka nikdo nejednal (§ 39 odst. 3 o. s. ř.) a je oprávněn vydat rozhodnutí, které už stejně jako řízení po uplynutí lhůty k předložení plné moci netrpí vadou, k níž by soud musil přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení. Odvolací soud bude si všímat proto nedostatku plné moci jako vady řízení u soudu první stolice nad meze odvolacích návrhů pouze tehdy, jestliže nebyla soudem zmocněnci vůbec dána lhůta k dodatečnému předložení plné moci. Jestliže tato lhůta byla dána, pak jen tehdy, jestliže soud první stolice vynese konečné rozhodnutí, aniž vyčkal uplynutí lhůty k dodatečnému předložení plné moci.

V případě účasti soudce (soudce z lidu) či jiné soudní osoby, u nichž se vyskytují důvody vyloučení, na řízení, má se věc poněkud jinak. Zde sice nemusila mít účast těchto osob vliv na správnost rozhodnutí, ale přece jen tento vliv pro jejich předpojatost mít mohla. Jistě je tu možnost, že kdyby v řízení vystupoval soudce (či jiná soudní osoba) nepředpojatý, mohl soud vydat rozhodnutí jiného obsahu, než jaký má rozhodnutí

¹⁸⁾ Nedostatek procesní způsobilosti nebo zákonného zastoupení či zvláštního zmocnění může být ovšem zhojen, a to i za odvolacího řízení (§ 28 o. s. ř. v souvislosti s § 177 odst. 1 o. s. ř.) tím, že účastník, který nabyl procesní způsobilosti, pokračuje v řízení — v našem případě u soudu druhé stolice — nebo že zákonný zástupce vstoupí do řízení — v našem případě do řízení u soudu druhé stolice —, aniž tento nedostatek vytýkali.

napadené. Ovšem naproti tomu je zase možné, že by jiný soudce vydal rozhodnutí naprosto shodné s rozhodnutím napadeným opravným prostředkem (pro účast vyloučeného soudce nebo jiné vyloučené soudní osoby na řízení).

A stejně tak je tomu tam, kde rozhodl soud v nesprávném obsazení, neboť kdyby rozhodoval soud ve složení správném, je tu možnost, že by rozhodl (ve většině případů asi nikoli) jinak, a tak i tato vada řízení při nejmenším mohla mít vliv na nesprávnost rozhodnutí ve věci samé.

Lze tedy obecně říci, že všechny vady řízení, k nimž musí soud přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení, splňují podmínku stanovenou v ustanovení § 184 věty 2. o. s. ř. a vždy mohou mít, nebo některé z nich dokonce vždy mají, za následek nesprávné meritorní rozhodnutí.

Do druhé skupiny vad řízení patří ta porušení procesních ustanovení, ke kterým sice soud nemusí přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení, ale které přesto mohly mít za následek vydání nesprávného rozhodnutí ve věci samé. K takovýmto procesním vadám musí odvolací soud přihlížet, avšak na rozdíl od první skupiny vad pouze v rozsahu vytčeném druhou větou ustanovení § 184 o. s. ř., t. j. v mezích odvolacích návrhů, a pouze v tomto rozsahu může soud též vzhledem k nim zrušit či změnit rozhodnutí soudu první stolice. Tato skupina procesních vad je skupinou nejpočetnější a těžko lze vypočítávat, byť i jen příkladmo, všechny případy porušení procesního práva, ke kterým soud druhé stolice v mezích odvolacích návrhů musí v řádném opravném řízení přihlížet¹⁹⁾ a spíše

¹⁹⁾ Jak uvádí prof. Štajgr v učebnici občanského práva procesního, půjde o vady, kterých se soud první stolice dopustil při zjišťování skutkového stavu věci a pro které je proto rozhodnutí zpravidla nesprávné. Příkladmo jsou tu uvedeny vady spočívající v nesprávném zhodnocení výsledků celého dokazování či jen některého důkazního prostředku, v nesprávné reprodukci výpovědi svědka či listiny, podle níž byl proveden důkaz, v opominutí použít určitého důkazního prostředku bez přijatelného odůvodnění, v protizákonném odnětí účastníkovi možnosti zúčastnit se řízení. Vada může spočívat však také v tom, že soud první stolice ze správně zjištěného skutkového stavu vyvodil opačný výrok rozhodnutí, než byl ten, který odpovídal takto zjištěnému skutkovému stavu věci. Rozhodnutí je tu v rozporu se zjištěným skutkovým stavem a protože toto se dá zjistit podle obsahu spisového materiálu, je toto rozhodnutí v rozporu i se spisy. (Není tomu tak ovšem v těch případech, kdy skutkový stav soudem zjištěný byl špatně pojat do spisů a rozhodnutí, ač je v souladu se spisy, přece jen zjištěnému skutkovému stavu neodpovídá.) Vadou řízení může být i to, že soud první stolice šel „ultra petita partium“ a přisoudil více, než bylo žádáno.

lze uvést příklady takových vad, které tvoří třetí skupinu a které nemohly mít ani neměly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Jde o takové vady, kterými sice bylo porušeno procesní ustanovení, ale které jsou zpravidla jen formální povahy a nemohly proto mít vliv na rozhodnutí ve věci samé. Odvolací soud též z důvodu hospodárnosti k vadám tohoto druhu nemusí přihlížet, neboť ony nemohou nijak ovlivnit ani jeho rozhodnutí.

Pokusíme se uvést několik případů takových vad, kterých si odvolací soud vůbec nemusí všimnout při jednání a rozhodování o opravném prostředku.

Takovou vadou, která by těžko mohla vést k nesprávnému rozhodnutí ve věci, je porušení ustanovení první věty § 1 odst. 2 o. s. ř., dávajícího soudu pokyn, aby při provádění procesních úkonů postupoval bez zbytečných formalit. Jestliže soud poruší tuto svou procesní povinnost a v jeho jednání se setkáme s určitými zbytečnými formalitami, bude snad tato skutečnost důvodem ke stížnosti na soudce, avšak nikoli důvodem k odvolání.²⁰⁾

Právě proto, že naše procesní právo omezuje všechny formality v řízení na nejmenší možnou míru, nemůžeme považovat určitá porušení procesních ustanovení za vadu řízení vůbec. Bude to na příklad nedbání procesních ustanovení, která předpisují určitou méně dokonalou formu pro řízení, jestliže k porušení těchto ustanovení došlo tím, že bylo použito dokonalejší formy řízení. Tam, kde bylo rozhodnuto po ústním jednání, ačkoli podle zákona mělo býti rozhodnuto v řízení bez ústního jednání, tam nemůžeme mluvit o vadě řízení.²¹⁾ Používá-li zákon v určitých případech méně dokonalé formy řízení, činí tak z toho důvodu, že jde o rozhodování ve věcech menší důležitosti a že mu tak velí zásada procesní hospodárnosti. Jestliže proto v určitých méně důležitých případech připouští zákon výjimku ze zásady, že soud koná řízení zpravidla

²⁰⁾ V určitých případech ovšem by formální postup soudu mohl zabránit správnému zjištění skutkového stavu (na př. průtahy řízení způsobí, že už není možno použít určitého důkazního prostředku — důležitý svědek zemřel) a pak by i porušení zákazu jednat bez zbytečných formalit mohlo mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Avšak protože tento nedostatek už zpravidla nelze napravit, nepůjde tu přesto o vadu, kterou by se odvolací soud vzhledem k ustanovení § 184 o. s. ř. musil zabývat nad mezí odvolacích návrhů.

²¹⁾ Jestliže by však soud v umořovacím řízení nebo v řízení o prohlášení za mrtvého nevydal v řízení bez ústního jednání vyhlášku a místo toho konal řízení s ústním jednáním, byla by to hrubá vada, která by mohla značně ovlivnit rozhodnutí ve věci samé.

s ústním jednáním, bylo by nesmyslné hledat vadu řízení tam, kde soud zvolil pro řízení dokonalejší formu.

Se stejným případem se setkáme tam, kde o určité záležitosti rozhodl senát, ač o ní měl rozhodnout soudce jediný.

I tady je výjimka ze zásady senátního rozhodování zákonem připuštěna jen z důvodu procesní ekonomie. Nelze proto ani skutečnost, že určitou věc rozhodl senát, ač ji měl rozhodnout soudce jediný, považovat za vadu řízení. Tomuto názoru není na překážku ani to, že rozhodnutí senátu vyzní možná jinak, než jak by vyznělo rozhodnutí jediného soudce, když oba soudci z lidu se postaví proti mínění předsedy senátu.

V těch případech, kde by však rozhodl soud méně dokonale obsazený po řízení méně dokonalé formy (místo senátu rozhodl soudce jediný, po případě řízení bylo provedeno bez ústního jednání, ač zákon vyžadoval řízení s ústním jednáním), tam samozřejmě jde o vážnou procesní vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Když jsme se ve svých výkladech dostali k tomu, co nemůže být považováno za vadu řízení, chtěli bychom ještě podotknout, že zpravidla nejde o vadu řízení ani tam, kde soud zvolil jednu ze dvou nebo více možností v určitém ustanovení mu daných, zpravidla provedení či neprovedení určitého procesního úkonu. Soud může na př. podle § 128 o. s. ř. uložit složení zálohy účastníkovi, v jehož zájmu nařídil z úřední povinnosti úkon vyžadující nákladů, či účastníkovi, jehož procesní úkon dal k nákladům podnět, ale nemusí tak učinit. Jestliže tak neučiní, nemůže jít o vadu řízení, stejně tak jako o ni nemůže jít na př. v případě, kdy soud neuloží pokutu řádně předvolanému svědkovi, který se bez náležité omluvy nedostavil k výpovědi, ačkoli mu ji podle ustanovení § 100 odst. 1 o. s. ř. uložit může. Také není vadou řízení, jestliže soud zkrátí nebo prodlouží lhůtu, jejíž délku stanoví sám.²²⁾

²²⁾ Za vadu řízení nemůžeme pokládat ani odmítnutí soudu být vůbec v řízení nějak činný nebo bezdůvodné odmítnutí soudu pokračovat v řízení už zahájeném (což by bylo v rozporu s ustanovením § 59 o. s. ř.). V takovémto případě, kdy soud nezahájí řízení z úřední povinnosti, ač jsou splněny zákonné podmínky pro jeho zahájení, nebo když se nezabývá vůbec návrhem, který mu došel, či nepokračuje-li v řízení už zahájeném, jde o odmítnutí spravedlnosti („denegatio iustitiae“).

Bliže se touto otázkou s hlediska c. ř. s. zabývá prof. Štajgr v práci „Vady v civilním řízení soudním“ na str. 13 a násl.

V případech denegatio iustitiae může nápravu přinést jen služební dohled, ale nikdy jí nemůže být dosaženo cestou řádného opravného řízení.

Jestliže však volba jedné z možností způsobí, že není na př. možno zjistit správně skutkový stav věci, ačkoli volba druhé možnosti by tento následek mít nemusila, pak jistě půjde o vadu řízení a bude možno i jen z tohoto důvodu se odvolat k soudu druhé stolice. Tak je tomu na př. v případě, kdy soud první stolice, ač je tu důležitý důvod (jsou nabízeny další důkazy, které nelze už při tomtéž roku, kdy jsou nabízeny, provést), neodročí řízení a vydá konečné rozhodnutí (drže se striktně pokynu, aby projednal a skončil věc pokud možno při jediném ústním jednání), ačkoli má možnost podle § 64 o. s. ř. jednání odročit a nařídít nový rok, kde by nové důkazy provedeny být mohly. Stejně je tomu v případě, kdy soud nevyslechné účastníka, ač jej podle § 69 o. s. ř. „může“ za řízení kdykoli vyslechnout (i když tento výslech účastníky nebyl navržen), a výslech účastníka by byl pro rozhodnutí důležitý. Tím zanedbá soud svou povinnost podle § 88 odst. 2 o. s. ř., která mu velí opatřit pro rozhodnutí i takové důkazy, jež účastníci nenavrhli. Jestliže se pak účastník přes to, že byl soudem předvolán, k výslechu nedostaví, „může“ jej soud dát předvést, ale je-li výslechu účastníka nezbytně třeba ke zjištění materiální pravdy, pak je jistě přímo povinností soudu dát účastníka předvést. Kdyby v těchto případech soud nepoužil některé z možností zákonem mu daných, jistě by se dopustil vady, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Takovou vadou, která zpravidla může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, bude i nesplnění poučovací povinnosti soudu, a to jak povinnosti obecné (§ 7 o. s. ř.), tak povinností speciálních, uvedených na různých místech občanského soudního řádu (na př. v § 49 — poučení účastníka o tom, že nestanoví-li si zmocněnce pro doručování, budou písemnosti jemu určené ukládány u soudu s účinky doručení, nebo v § 33 — poučení účastníka nezpůsobilého se srozumitelně se vyjadřovat, aby si ustanovil zmocněnce, jinak že bude soud postupovat tak, jako by za něho nikdo nejednal).

Někdy však přece jen nesplnění poučovací povinnosti soudu nemá a nemůže mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé. Na př. nepoučí-li soud účastníka, že může žádat od osvobození od soudních poplatků a záloh či o ustanovení zástupce, ač jsou tu pro to podmínky, nemůže to mít vliv na konečné rozhodnutí věci. Nepoučí-li soud svědka o tom, pro které okolnosti ho nelze vyslýchat a pro které může odepřít výpověď, a svědek, ač tu takové okolnosti jsou, nepoučen o nich vypovídá,

může to vést k disciplinárnímu stíhání soudce nebo i k trestnímu stíhání svědka a soudce (pro vyzrazení státního tajemství, byť i jen z nedbalosti), ale nemá to vliv na správné zjištění skutkového stavu věci. Spíše naopak, neboť soud se dozví touto cestou věci, které by se jinak třeba vůbec nedozvěděl anebo by vědomosti o nich musil shánět pomocí jiných důkazních prostředků.

Z toho plyne, že soud druhé stolice bude v každém jednotlivém případě musit důkladně uvažovat, zda opominutí poučit účastníka se škodlivě projevilo nebo mohlo projevit v meritorním rozhodnutí nebo nikoli.

Podle § 15 o. s. ř. mohou soudy vykonávat procesní úkony jen ve svém obvodu. Mimo tento obvod může soud vykonat jednotlivé procesní úkony pouze tehdy, je-li tu nebezpečí prodlení, či je-li toho nezbytně třeba pro řádné posouzení věci. Není-li tu však žádný z těchto důvodů a soud přece vykoná určité procesní úkony mimo svůj obvod, dopustí se sice vady řízení, ale vady takové, která nemůže mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé.

Jestliže dožádaný lidový soud protiprávně odmítl vyhovět dožádání, nejde o procesní vadu, nýbrž o *denegatio iustitiae*. Nápravy tu nelze dosáhnout pomocí opravného prostředku, nýbrž cestou popsanou v § 16 odst. 5 o. s. ř., podle něhož spory vzniklé mezi dožadujícím a dožádaným soudem řeší krajský soud dožádanému soudu nadřízený.

V případech, kdy soud určitému návrhu přizná odkladný účinek, ačkoli zákon říká, že návrh odkladný účinek nemá, na př. v § 17 odst. 2 o. s. ř. (návrh na delegaci z důvodu vhodnosti), jde o porušení procesního práva, které však nemůže mít vliv na rozhodnutí ve věci samé.

Podle ustanovení § 34 o. s. ř. musí být zmocnění prokázáno soudu listinou (není-li dáno ústně do protokolu). Jestliže soud opominul přesvědčit se o tom, že tu taková listina je, a ona tu skutečně byla, jde sice o vadu řízení, ale tak formální povahy, že nemůže ovlivnit žádným způsobem rozhodnutí o věci samé.

Doručování soudních písemností je jednou z forem styku s účastníky řízení a jinými osobami na řízení zúčastněnými. Doručuje se zpravidla dvěma způsoby: buď do vlastních rukou, nebo náhradně. U důležitějších písemností (doručení návrhu na zahájení řízení, žaloby) doručuje se „do vlastních rukou“, písemnosti méně důležité doručují se i náhradně. Také tam však, kde má být písemnost doručena do vlastních rukou, lze

doručit náhradně s platností řádného doručení, nejde-li o doručení písemnosti přímo odpůrci adresáta (§ 47 o. s. ř.). Ustanovení o doručení do vlastních rukou je tudíž pouze jakýmsi pokynem pro doručovatele písemnosti a zákon připouští ve prospěch doručovatele určitou úlevu s ohledem na to, že doručení písemnosti do vlastních rukou adresáta je často velmi obtížné. Přesto však tam, kde to zákon stanoví (nehledě k případům, kdy to soud uzná za potřebné), musí soud nařídit doručení do vlastních rukou (doručenka je zvláštním způsobem označena). Jestliže to neudělá, mohl by způsobit, že se účastník nebo svědek, či někdo jiný k soudu nedostaví a že to bude mít vliv na správnost rozhodnutí ve věci. Přesto však, uvědomíme-li si, že místo doručení do vlastních rukou je stejně dobře možné doručit náhradně (v případech, kdy nejde o doručení přímo odpůrci adresáta), nebudeme takovou vadu považovat za vadu řízení, kterou by se odvolací soud musil zabývat.²³⁾

Naproti tomu je vadou řízení, ke které by odvolací soud musil přihlížet, skutečnost, že soud nechá doručit písemnost přímo účastníkovi místo jeho zmocněnci, ačkoli má-li účastník zmocněnce s plnou mocí, je soud povinen podle § 48 o. s. ř. písemnosti doručovat přímo tomuto zmocněnci (nejde-li ovšem o osobní předvolání účastníka). Doručení účastníku mohlo by mít za následek zmeškání některé lhůty, ale hlavně též zmeškání roku, a to v určitých případech může ovlivnit rozhodnutí soudu prvé stolice ve věci samé.

Vadami řízení, ke kterým odvolací soud přihlédne v mezích odvolacích návrhů, budou i vady spočívající v nedodržení vyhláškových lhůt, či neuvedení všech skutečností, které má podle zákona vyhláška obsahovat, aby dotyčná věc byla dostatečně identifikována. Obě tyto vady, sice jen ve velmi výjimečných případech, ale přece jen by mohly znemožnit provedení procesních úkonů, ke kterým by určité osoby podle zákona byly oprávněny a které neprovedly vzhledem ke zkrácení vyhláškových lhůt, po případě vzhledem k nedostatečnému obsahu vyhlášky. I tím mohlo dojít k vynesení nesprávného meritorního rozhodnutí.

²³⁾ To platí ovšem jen v případech, kde adresát sám přizná, že mu písemnost byla doručena, nebo tam, kde i bez doručení (na př. bez doručení předvolání) provede příslušný úkon (dostaví se k ústnímu jednání a pod.). Jde tu jen o nedostatek ve formě doručení a nikoli o to, že písemnost nebyla doručena vůbec, což by mohlo mít za následek zmeškání lhůty nebo roku, a byla by to vada, která by mohla ovlivnit rozhodnutí ve věci samé.

V případě, že předseda senátu nepřipraví ústní jednání tak, aby bylo možno věc projednat a skončit při jediném ústním jednání, a neuloží-li ve složitějších případech účastníkům, aby se vyjádřili ve lhůtě, kterou jim určí, písemně nebo ústně do protokolu o skutkovém základu projednávané věci a označili důkazy, pak jde o porušení povinnosti předsedy senátu, které však má za následek pouhé prodloužení řízení a nemá vliv na rozhodnutí ve věci samé. Nebude se tudíž odvolací soud takovouto vadou zabývat.

Vliv na rozhodnutí ve věci samé nemá ani skutečnost, že byla vyloučena veřejnost, ač pro to nebyly důvody v zákoně (§ 63 odst. 2 o. s. ř.) jako důvody vyloučení veřejnosti vypočtené. A nemá takový vliv ani jiné porušení zásady veřejnosti řízení, k němuž došlo tím, že usnesení o vyloučení veřejnosti nebo rozhodnutí ve věci samé nebylo veřejně vyhlášeno. Zásada veřejnosti, umožňující lidu kontrolu nad činností soudů a soudu dávající možnost výchovného působení na občany, je jednou z nejdůležitějších zásad občanského soudního řízení. Její porušování (nad míru zákonného omezení podle ustanovení § 63 odst. 2 o. s. ř. vyvolaného vyššími zájmy) je jistě vážnou vadou řízení, ke které by nemělo docházet, ale která přesto nemá procesních následků a odvolací soud k ní nemusí přihlížet, neboť ona sama bez spojitosti s jinými vadami nemohla mít vliv na správnost rozhodnutí ve věci.

Neuvede-li soud první stolice v jednacím protokolu určité, pro konečné rozhodnutí nevýznamné okolnosti, jež tam má podle ustanovení o. s. ř. uvést,²⁴⁾ po případě jestliže protokol neobsahuje všechny údaje, které má obsahovat, nebo některé údaje v něm obsažené jsou nesprávné a jde o údaje, které nejsou důležité pro meritorní rozhodnutí věci, a ani nebrání řádnému identifikování věci, o níž je protokol pořízen,²⁵⁾ pak odvolací soud k takovému pochybení soudu první stolice nepřihlédne. Nepřihlédne k němu zejména též proto, že účastníci se tu mohou bránit námitkami proti znění protokolu, jež nutno rovněž do protokolu pojmout.

²⁴⁾ Jde na př. o okolnosti, pro něž bylo zakročeno proti osobě, rušící jednání, nebo o okolnost, že se účastník či jeho zástupce vzdálil před podpisem protokolu a odepřel-li podepsat protokol, proč to udělal, nebo o důvod, pro který odpadl podpis určité osoby, jež měla protokol podepsat.

²⁵⁾ Jde tu o nesprávné označení soudu, místa a doby jednání, nesprávné uvedení jména či příjmení některého ze soudců nebo účastníků a jejich zástupců, neuvedení poznámky o tom, že bylo dáno poučení o opravných prostředcích (§ 66 o. s. ř.).

Těžko bude možno považovat za vadu řízení, ke které by soud druhé stolice musil přihlédnout při projednávání odvolání, skutečnost, že soud přerušil řízení, přestože by se mohl přerušením zmařit účel řízení nebo že by jiným účastníkům než tomu z nich, u něhož se vyskytly důvody pro přerušení řízení, mohla vzniknout nepoměrná újma. Soud zejména v uvedených případech má ustanovit opatrovníka a v řízení pokračovat, ale neudělá-li to a přerušil řízení, nemá tato okolnost vliv na správnost výroku rozhodnutí, nýbrž pouze na jeho význam. Ten se zmenší či úplně zhatí tím, že se přerušením zmaří účel řízení. Přerušení řízení může mít ovšem vliv na úpravu nákladů řízení, které se jím možná zvýší, nebo na jiné majetkové újmy, které postihnou některé účastníky řízení. Účastníci se v tomto případě ovšem mohou postarat o nápravu ihned po vydání usnesení o přerušení řízení stížností proti němu.

Jestliže některý jiný člen senátu než jeho předseda povolí třetím osobám pořídit si výpisy či opisy ze soudních spisů nebo povolí-li účastníkům a znalcům klást svědkovi otázky, ač je k tomu oprávněn pouze předseda senátu, přece jen to nemůže mít nepříznivý vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé.

Neupozorní-li soud zvláště, jak je podle § 89 o. s. ř. jeho povinností, je-li toho třeba, účastníky na to, které skutečnosti považuje za obecně známé, či na to, které skutečnosti jsou mu známy z jeho úřední činnosti a které proto netřeba dokazovat, není to též vada, již by se musil odvolací soud zabývat.²⁶⁾

Opomine-li soud před výslechem náležitě poučit svědka podle § 101 o. s. ř. (pro znalce platí totéž vzhledem k ustanovení § 102 o. s. ř., pro držitele listiny vzhledem k § 115 o. s. ř. a pro držitele předmětu ohledání vzhledem k § 120 o. s. ř.) o důvodech, pro které ho nelze vyslýchat a pro které by mohl odepřít svědectví, nebude to, jak už z dřívějšího výkladu plyne, vada, kterou by se musil odvolací soud zabývat, neboť tato vada nijak nemůže ovlivnit správnost rozhodnutí soudu první stolice. (Spíše ji může podpořit, avšak za cenu ohrožení či poškození zájmů vyšších, než je zájem na vydání správného rozhodnutí v konkrétní občanskoprávní věci, jehož lze konečně dosáhnout i pomocí jiných důkazních prostředků.)

²⁶⁾ To se týká ovšem jen upozornění, nikoli samotné okolnosti, že určité skutečnosti pokládá soud za obecně známé, či známé sobě z vlastní úřední činnosti, jež samozřejmě bude předmětem zkoumání odvolacího soudu. Ten si jistě ověří, zda jde o tak známou skutečnost, že nebylo třeba ji dokazovat.

Stejně tak nepůjde o vadu řízení, která by mohla mít vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé v případech, kdy soud opomine poučit svědka o tom, že je povinen vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčovat, a opomine-li jej poučit o významu svědecké výpovědi s hlediska občanské cti, jakož i o trestních následcích křivé výpovědi. Rovněž opomine-li se soud zeptat svědka na počátku výslechu podle § 104 o. s. ř. na jeho generálii — jméno, příjmení, věk, rodinný stav, zaměstnání a bydliště, na jeho poměr k účastníkům a na jiné okolnosti, které by mohly mít vliv na svědkovu věrohodnost, nebo nedá-li mu příležitost souvisle vypovídat o předmětu výslechu, není to vada důležitá pro rozhodnutí ve věci samé.²⁷⁾

Určení svědeckého je svěřeno předsedovi senátu a proti jeho usnesení o svědeckém není přípustná stížnost. Jestliže však předseda senátu vůbec svědecké nepřizná, ač svědkovi vznikly určité výdaje a ač uplatnil svůj návrh včas, nebo přizná-li je v menší míře, než kolik činily skutečné svědkovy výdaje (vyčíslit je lze též s pomocí ustanovení §§ 90—96 jedn. řádu, nař. min. sprav. č. 95/52 Sb.), nesplnil tím předseda senátu důkladně svou povinnost a dopustil se procesní vady, neboť zákon předpokládá, že určí výši svědeckého řádně. Tato procesní vada ovšem také nemá nic společného s rozhodnutím soudu první stolice ve věci samé. A stejná situace je u přiznání znalečného, zde ovšem s tím rozdílem, že proti usnesení o znalečném je přípustná stížnost a že o znalečném rozhoduje předseda senátu z úřední povinnosti, nevýúčtuje-li znalec své nároky do konce řízení či v určené lhůtě.

Rozhodování o nákladech řízení tvoří samostatnou otázku, i když výrok o nákladech ve valné většině případů je součástí celého rozhodnutí spolu s výrokem ve věci samé. Dopustí-li se soud vady řízení při jednání a rozhodování o nákladech, nemůže to mít a nemá to vliv na výsledek rozřešení věci samé, věci hlavní. Možnost nápravy v otázce rozhodování o nákladech je však dána samostatně, neboť o nákladech řízení rozhoduje soud první i druhé stolice z úřední povinnosti (§§ 137, 187 o. s. ř.). Jestliže některý z těchto soudů vůbec nerozhodne o nákladech řízení, pak může kterýkoli účastník do 15 dnů od doručení rozhodnutí žádat o jeho doplnění (§ 160 odst. 1 o. s. ř.), a soud, vyhově-li návrhu, vydá do-

²⁷⁾ Jestliže ovšem soud v důsledku opominutí těchto formalit nesprávně zhodnotí svědeckou výpověď, pak to samozřejmě může ovlivnit správnost meritorního rozhodnutí, ale to je už vada spočívající v nesprávném hodnocení důkazů.

plňující rozhodnutí. (U soudu první stolice jiná možnost nápravy není.)²⁸⁾ Rozhodne-li soud první stolice o nákladech nesprávně, může toto jeho jednání být předmětem samostatného opravného prostředku, stížnosti, nebo může být i předmětem odvolání, jestliže je současně napadán výrok rozhodnutí ve věci samé; avšak tu musí být zvláště napaden právě též výrok o nákladech, o kterých se rozhoduje spolu s rozhodnutím věci hlavní jen z důvodu procesní ekonomie.

A obdobně jako s rozhodnutím o nákladech má se to i s rozhodnutím o předběžné vykonatelnosti, jestliže je soud povinen ji vyslovit z úřední povinnosti (podle § 163 o. s. ř.).

Zajímavou otázkou při posuzování vad řízení je otázka volby správné formy rozhodnutí ve věci samé. Ve věci samé rozhoduje se zpravidla rozsudkem a jen ve výjimečných případech tam, kde není třeba slavnostní formy rozsudku, stanoví zákon, že se rozhoduje i ve věci samé (třeba dokonce po ústním jednání) usnesením.

Protože forma rozhodnutí je tedy výslovně v zákoně stanovena, bude volba nesprávné formy rozhodnutí procesní vadou. Ovšem bude to vada taková, která nemůže mít vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé. Pro vlastní obsah rozhodnutí je totiž otázka jeho formy celkem lhostejná. Nebude tedy vadou řízení, ke které by soud druhé stolice musil v mezích odvolacích návrhů přihlížet při projednání odvolání nepochybně ani případ, kdy soud rozhodne rozsudkem, ač měl rozhodnout podle zákona usnesením. Avšak nebude jím ani případ, kdy soud zvolí místo zákonné formy rozsudkové formu usnesení, i když takovýmto pochybením soudu rozhodnutí ztrácí poněkud na svém výchovném významu (ztrátou slavnostní formy vyhlášení), a i když volba nesprávné formy rozhodnutí má různé právní následky, na př. v podobě přípustnosti jiného opravného prostředku a jiné úpravy vykonatelnosti.²⁹⁾

Dopustí-li se soud vady v rozhodnutí, pak půjde buď o porušení hmotného práva (o němž bylo hovořeno výše), nebo o porušení práva procesního. A právě tato pochybení v otázkách hmotného nebo i procesního práva (na př. jestliže soud zvolí jako rozhodný pro rozsudek jiný stav

²⁸⁾ Přitom třeba mít na paměti, že změní-li soud druhé stolice rozhodnutí soudu stolice první, rozhodne z úřední povinnosti (tedy i bez napadení výroku soudu první stolice o nákladech) také o nákladech předcházejícího řízení (vedle určení nákladů řízení odvolacího) — § 187 odst. 2 o. s. ř.

²⁹⁾ Nápravy zde lze dosáhnout pomocí opravy rozhodnutí podle § 159 o. s. ř.

než stav v době jeho vynesení) budou zpravidla předmětem opravného prostředku a odvolací soud se jimi samozřejmě musí zabývat.³⁰⁾ Stejně tak musí se soud druhé stolice zabývat i vadami řízení vzniklými v procesu rozhodování, jako na př. tím, že na rozhodování nebyli účastníci ti soudci (soudci z lidu),³¹⁾ za jejichž účasti se skončilo ústní jednání, nebo tím, že byl porušen zákonný pořádek při hlasování (předseda hlasoval první a ovlivnil tak hlasování ostatních členů senátu; poradě byl přítomen kromě soudců a soudců z lidu a zapisovatele i někdo jiný). V takových případech mohla porušením procesních ustanovení utrpět správnost rozhodnutí ve věci samé a odvolací soud musí k takovýmto vadám řízení v mezích odvolacích návrhů přihlížet.

Naproti tomu nemusí přihlížet odvolací soud k takovým porušením procesních ustanovení, ke kterým může dojít až po vynesení rozhodnutí ve věci samé, neboť ta již správnost rozhodnutí ve věci samé ohrozit nemohla.³²⁾ Odvolací soud si tedy nemusí při rozhodování o opravném prostředku všimnout toho, že soud první stolice vůbec nevyhlásil rozsudek, či že jej vyhlásil jiný člen senátu než předseda, že předseda senátu opominul vyhlásit rozsudek jménem republiky nebo že neuvedl při vyhlášení rozsudku podstatné důvody rozhodnutí anebo že opominul poučit účastníky o opravném prostředku.³³⁾ Stejně tak netřeba přihlížet k tomu, že

³⁰⁾ Jestliže soud nevyčerpá v rozhodnutí celý předmět řízení, ač tu nejsou podmínky pro vydání rozsudku mezitímního nebo částečného, bude možno nápravy dosáhnout pouze podle ustanovení o doplnění rozhodnutí (§ 160 o. s. ř.).

³¹⁾ V tomto případě půjde o porušení zásady přímosti. A protože k porušení základních procesních zásad musí též soud přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení (plyne to z ducha občanského soudního řádu), bude tato vada vadou, kterou se musí odvolací soud zabývat i nad meze odvolacích návrhů, to znamená i v nenapadené části rozhodnutí, která dosud nenabyla právní moci.

³²⁾ Na výjimky z této zásady bude poukázáno v dalším výkladu.

³³⁾ Nedoručení rozsudku nebo nedostatečné jeho odůvodnění ovšem může mít za následek, že se účastník řádně nedoví, proč vyznělo rozhodnutí vůbec v jeho neprospěch, a neví, o co by mohl opřít svůj opravný prostředek. K tomu přihlédne i odvolací soud a postará se buď o dodatečné doručení rozsudku (lhůta k podání opravného prostředku se stejně počítá až od doručení rozhodnutí ve věci samé), takže účastník má možnost doplnit své odvolání a vypořádat se s důvody rozsudku, nebo se odvolací soud postará o opravu rozsudku (§ 159 odst. 1 o. s. ř.). Jestliže není rozsudek řádně odůvodněn, soud druhé stolice jej zpravidla zruší a vrátí věc soudu stolice prvé k novému projednání a rozhodnutí.

Jestliže je rozsudek nesrozumitelný nebo jestliže je nesrozumitelné jeho odůvodnění

předseda senátu nepodepsal vyhotovení rozsudku, ač tu nebyla překážka delšího trvání, nebo že písemné vyhotovení rozhodnutí nepodepsal, vyskytla-li se u předsedy překážka delšího trvání, jiný člen senátu. I tu lze ovšem dosáhnout nápravy opravou písemného vyhotovení rozhodnutí.

Vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé nemohou mít také některé vady řízení, spočívající v porušení procesních ustanovení, týkajících se rozhodování formou usnesení (nejde-li tu ovšem o rozhodnutí věci samé usnesením), řešících určité vedlejší otázky, s nimiž se soud v řízení setká a jež vyřešit je nutné. Pro rozhodnutí věci samé je lhostejno na př. to, že soud nevyhlásil usnesení přítomným účastníkům, nebo že písemné vyhotovení rozhodnutí, řešícího určitou vedlejší otázku (jestliže se takové usnesení podle zákona písemně vyhotovuje), má všechny předepsané formální náležitosti. Vadou, která by mohla nepříznivě působit na správnost rozhodnutí ve věci samé, nebude ani pozdější změna takového usnesení již vyhlášeného (nebo nevyhlašuje-li se, usnesení odevzdaného k písemnému vyhotovení), jímž je soud vázán, nemůže-li takové usnesení ovlivnit rozhodnutí ve věci samé. Jestliže však usnesení může jakkoli nepříznivě ovlivnit správnost napadeného meritorního rozhodnutí anebo jestliže po vydání takového usnesení má soud skončit řízení (soud změní usnesení, kterým přiznal účinnost zpětvzetí návrhu na zahájení řízení a zastavil řízení, a pokračuje dále v řízení až do vydání konečného rozhodnutí), pak má změna takového usnesení v době, kdy už je jím soud vázán, vliv na věcné rozhodnutí, protože k jeho vydání v uvedeném případě vůbec nemělo dojít.

Dojde-li k vadám v řízení o předběžných opatřeních, nebudou mít tyto procesní vady za následek vydání nesprávného rozhodnutí ve věci samé. Předběžná opatření jsou institucí, která má buď předběžně upravit právní poměry účastníků, je-li to nutné, anebo zajistit výkon rozhodnutí, které bude teprve vydáno, je-li tu nebezpečí, že by toto rozhodnutí z nějaké příčiny později nemohlo anebo jen stěží mohlo být vykonáno. Povolení nebo nepovolení předběžného opatření nemůže však ovlivnit spravedlivost a správnost rozhodnutí ve věci samé. Proto k porušení

tak, že znemožňuje přezkoumat jeho věcnou správnost, vede to ke zrušení rozhodnutí v celé jeho části, která dosud nenabyla právní moci (nejen tedy v části napadené opravným prostředkem).

ustanovení procesního práva u předběžných opatření nebude odvolací soud přihlížet, ježto půjde o vady, které vydání nesprávného rozhodnutí ve věci samé za následek mít nemohly.

Vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé však naproti tomu může mít nezajištění důkazu (zajištění důkazu je instituce obdobná předběžnému opatření), je-li tu obava, že důkaz nebude možno později provést vůbec nebo jen s velkými obtížemi. Jestliže však možnost provést nezajištěný důkaz skutečně zmizela, není to stejně už napravitelné a ani odvolací soud nemůže v této věci nic dělat. A tak i v tomto případě půjde o vadu, kterou se soud druhé stolice nemusí vzhledem k § 184 o. s. ř. zabývat.

I v řádném a mimořádném opravném řízení a rovněž v řízení exekucním se může soud (prvé nebo druhé stolice) dopustit vad řízení, ale ty nás už s hlediska § 184 nezajímají, neboť nemohly mít vliv na správnost meritorního rozhodnutí, jelikož k nim došlo až po jeho vydání. Určitý vliv by mohly mít na nové meritorní rozhodnutí snad jen vady, ke kterým došlo v řízení o mimořádných opravných prostředcích. Vypořádat se s těmito vadami ovšem nemůže tato stať, protože by si to vyžádalo hlubšího rozboru jednotlivých oprávnění soudu po zrušení původního rozhodnutí vlivem mimořádných opravných prostředků.

A tak zbývá nakonec povědět něco ještě o vadách řízení, s nimiž bychom se mohli setkat v druhé části o. s. ř. O mnohých z procesních vad této části o. s. ř. nemusí již být hovořeno, neboť jde o vady obdobné vadám vznikajícím porušením ustanovení první části občanského soudního řádu. A proto poukážeme již jen na některé zvláštní vady, které nemohou mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé a o nichž se v dosavadním výkladu nemluvílo.

V řízení ve věcech manželských je vad tohoto druhu málo, neboť porušení téměř každého procesního ustanovení této hlavy o. s. ř. může mít za následek vydání nesprávného rozhodnutí ve věci samé (na př. soud přiznal účinnost uznání nároku, ač mu to § 236 o. s. ř. přímo zakazuje), neboť rozhodnutí ve věci samé vůbec nesmělo být vydáno. (V řízení o neplatnost manželství jeden z manželů zemře a ač zákon nedovoluje pokračovat v řízení, soud přesto řízení nezastaví, nýbrž pokračuje v něm a bez ohledu na zákonnou zábranu meritorně rozhodne.)

Vadou, kterou by se odvolací soud nemusil zabývat, by zde mohl být případ, kdy soud rozhodne zvláště rozsudkem o rozvodu či o neplatnosti manželství a zvláště usnesením o úhradě osobních potřeb, ačkoli

návrh na úhradu osobních potřeb byl spojen s návrhem na rozvod nebo neplatnost manželství, či došlo ke spojení obou řízení, a soud měl rozhodnout o obou těchto věcech jedním rozsudkem. Nebudeme tu však vůbec mluvit o vadě v řízení, budeme-li oddělené rozhodování považovat za rozpojení věcí těsně před vydáním rozhodnutí. To soud může klidně provést, stejně tak jako jen na něm záleží spojení dvou nebo několika věcí k společnému projednávání nebo i rozhodnutí podle § 71 o. s. ř. Totéž, co tu bylo řečeno, platí i pro případ, že návrh na úhradu osobních potřeb je spojen se žalobou o zjištění otcovství.

Ustanovení o řízení ve věcech poručenských, opatrovnických a řízení ve věcech dětí v rodičovské moci jsou většinou takové povahy, že jejich porušení soudem vždy může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé. (Věc sama tu je ovšem často značně omezeného rozsahu, neboť v tomto řízení rozhodují se jako věc sama většinou drobnější samostatné otázky, jako na př. otázka povolení uzavřít manželství, ustanovení poručníka, schválení vyúčtování a pod., při čemž ovšem nelze popřít, že to jsou otázky velmi významné pro život a právní poměry soudního chráněnce.)

Na jednu vadu, ke které soud druhé stolice nebude přihlížet, můžeme upozornit v řízení o osvojení. Jestliže soud první stolice v usnesení o osvojení nevyslovil, jakého příjmení bude osvojenec užívat, nemohla tato okolnost mít vliv na rozhodnutí o osvojení proto, že je to nedostatek rozhodnutí samotného, které by pouze mělo být náležitě doplněno.

Pro rozhodnutí o zbavení svéprávnosti je bez významu, jestliže soud nařídí, aby osoba, která má být vyšetřena, byla dodána do ústavu na dobu delší tří měsíců. Je to sice vzhledem ke znění § 287 o. s. ř. vada řízení, avšak vada taková, která nemohla mít za následek nesprávnost rozhodnutí o zbavení svéprávnosti a soud druhé stolice k ní proto nepřihlíží. Jiná je ovšem otázka, zda takovéto jednání soudu neznamena omezování osobní svobody nad dobu povolenou zákonem, jež může mít nepříznivé následky v životě i právních poměrech osoby dané do ústavu na vyšetření. Touto otázkou se ovšem v rámci stati o rozsahu přezkoumávání rozhodnutí soudu první stolice zabývat nemůžeme.

Jinak je tomu s určením lhůty k léčení v odborném ústavu osobám, u nichž jsou podmínky pro zbavení svéprávnosti pro navyklé nadměrné požívání alkoholických nápojů, omamných prostředků nebo jedů, na dobu delší jednoho roku. Zde nemůže jít o omezování osobní svobody,

neboť dotyčné osobě je dáno na vůli, zda se chce léčit či ne a zda tak chce ovlivnit rozhodnutí soudu o zbavení svéprávnosti ve směru pro sebe prospěšném nebo naopak. Pouhé prodloužení lhůty k léčení nad míru zákonem stanovenou nemůže však být vadou, která by ovlivnila správnost rozhodnutí soudu o zbavení svéprávnosti. A není takovou vadou ani stanovení delší než tříleté lhůty, po kterou nesmí být podán opětovný návrh na zrušení nebo přeměnu zbavení svéprávnosti. (Jestliže ovšem návrh je přesto podán po uplynutí tří let, avšak ještě před koncem lhůty nesprávně stanovené soudem — řekněme na pět let — pak nesmí být návrh odmítnut, neboť platí lhůta zákonná, stanovená nejvyšší hranicí v § 291 odst. 3 o. s. ř.)

Jestliže soud, ač je to možno, nerozhodne ve lhůtě 30 dnů po tom, kdy mu došlo oznámení správy ústavu, o povolení zadržení v ústavu, je to též vada řízení, ale jde rovněž o vadu, která nemohla ovlivnit v záporném smyslu samo rozhodnutí o povolení zadržení v ústavu. Uvedená třicetidenní lhůta není lhůtou procesní, nýbrž pouhou nezávaznou lhůtou instruktivní.

Jestliže státní notář v řízení o projednání dědictví nesplní svou povinnost spočívající v provedení některých nutných a neodkladných opatření z těch, která vypočítává § 315 o. s. ř., na př. jestliže se nepostará o zajištění dědictví, o prodej věcí, které nelze uschovat bez nebezpečí škody či nepoměrných nákladů, o vydání zůstavitelovy odměny za práci či opakujících se důchodů do výše jednoměsíčního příjmu atd., může sice způsobiti, že objem dědictví se zmenší, ale správnost rozhodnutí o tom, kdo je dědicem a jaké části dědictví, po případě kterých jednotlivých věcí, tím nemůže být narušena. Takovéto procesní vady nebudou předmětem jednání soudu druhé stolice, projednávajícího stížnost proti usnesení o nabytí dědictví. Totéž platí pro případy, kdy by notář zajistil dědictví jiným způsobem než jedním z těch, které jsou uvedeny taxativně v § 318 o. s. ř.

V případech uvedených v §§ 320—322 o. s. ř. je notáři umožněno vůbec dědictví neprojednávat a dává se mu možnost postupovat jednodušší cestou. Projednání dědictví by tu nemělo smyslu, a proto nepoužijeli notář ustanovení §§ 320—322 o. s. ř., ač pro to byly podmínky, je to vada, ke které by soud druhé stolice měl přihlídnout, protože rozhodnutí ve věci samé zde vůbec nemělo být vydáno.

Jestliže usnesení, kterým se potvrzuje nabytí dědictví, neobsahuje všechny náležitosti podle § 334 o. s. ř. nebo jestliže některé údaje v něm jsou

nesprávné, nejde tu o vadu řízení, ketrá mohla mít vliv na rozhodnutí ve věci samé, neboť je to vada až rozhodnutí samého, nedostatečně identifikovaného, neúplného nebo neodůvodněného. Nápravy je tu třeba dosáhnout pomocí opravy po případě doplnění dotyčného usnesení.

Jestliže notář nevykoná to, co mu zákon ukládá vykonat v § 337 o. s. ř. po vydání usnesení potvrzujícího nabytí dědictví (nezruší zajištění dědictví a zákazy výplat vkladů, pojistek a pod., nebo se nepostará o zápisy ve veřejných knihách), pak tu jde o *degenatio iustitiae*, protože nápravy se nelze domoci cestou řádného opravného prostředku.

Naproti tomu jestliže notář opomine splnit některou ze svých povinností uvedených v §§ 339—341 o. s. ř., je to vada řízení, a to vada, která má vliv na rozhodnutí ve věci samé. Rozhodnutí tu totiž mohlo být buď doplněno po dodatečném objevení se majetku, nebo i dodatečně změněno, objevila-li se po projednání dědictví závěť, nebo dokonce zrušeno, jestliže se ukázalo, že zůstavitel je na živu nebo že bylo soudně zrušeno jeho prohlášení za mrtvého. Takovéto až po vydání rozhodnutí státního notáře ve věci samé dodatečně se objevivší skutečnosti mohou tedy zpětně ovlivnit rozhodnutí ve věci samé a notář zde musí zasáhnout z úřední povinnosti. Objeví-li se proto tyto skutečnosti ještě během stížnostního řízení, je třeba je vzít v úvahu při rozhodování o stížnosti. A stejně tak je nutno při stížnostním řízení proti rozhodnutí o prohlášení za mrtvého nebo o důkazu smrti (§§ 304 odst. 1 a 309 o. s. ř.), aby soud zrušil své rozhodnutí, jestliže zjistí, že osoba prohlášená za mrtvou nebo osoba, o jejíž smrti byl proveden důkaz, je na živu, anebo že osoba prohlášená za mrtvou žila ještě v den, od kterého dosud neuplynula doba potřebná k tomu, aby nezvěstná osoba mohla být prohlášena za mrtvou. Nesplní-li soud tuto svou procesní povinnost, dopustí se vady, která měla vliv na rozhodnutí ve věci samé, neboť rozhodnutí mělo být správně zrušeno.

V uvedených případech mohou tedy i skutečnosti dodatečně se objevivší až po vydání rozhodnutí ve věci samé mít vliv na toto rozhodnutí, a soud druhé stolice, jestliže těchto dodatečně se objevivších skutečností nebylo dbáno, musí toto zanedbání první stolice kvalifikovat jako vady, k nimž třeba v řádném opravném řízení přihlížet. Jde tu o výjimku z pravidla, o kterém jsme již hovořili dříve, že dodatečně se objevivší skutečnosti nemohou ovlivnit správnost rozhodnutí ve věci samé a že tudíž nejsou zpravidla procesními vadami, jimiž by se soud druhé stolice při projednávání opravného prostředku musil zabývat.

Soud druhé stolice v řízení o soudním umoření listin nebude se zabývat procesní vadou, které se dopustil soud stolice první tím, že opominul (ať již před vydáním vyhlášky nebo po něm) vydat zákaz nakládání s právy z umořované listiny, konání výplat nebo jiných plnění podle ní a provádění změn na listině, nebo že opominul dát příkaz, aby osoba, zavázaná podle listiny, zadržela předloženou listinu a oznámila soudu, že listina byla předložena a kdo ji předložil (§ 352 odst. 2 a § 353 o. s. ř.).³⁴⁾ Tato vada může mít sice neblahý vliv na účel, kterého v řízení má být dosaženo, t. j. na možnost realizace práv z umořované listiny, avšak nemůže mít vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé.

Jako ve všech případech, kdy zákon za určitých podmínek nařizuje soudu, aby zastavil řízení a soud tak neučiní a vydá meritorní rozhodnutí, tak i v případě, že nedojde do jednoho měsíce po uplynutí vyhláskové lhůty další návrh na umoření listiny a soud přesto listinu prohlásí za umořenou, jde tu o procesní vadu, ke které soud druhé stolice musí přihlížet, poněvadž rozhodnutí ve věci samé tu vůbec nesmělo být vydáno.

Na správnost rozhodnutí o soudní úschově věci nemá vliv skutečnost, že soud^{34a)} rozhodující o soudní úschově nevyrozuměl, jak bylo jeho povinností, soud, který má učinit další opatření s předmětem úschovy, a nemá na ni vliv ani to, že soud s věcmi přijatými do soudní úschovy naloží jinak, než jak je předepsáno v § 362 o. s. ř. (V tomto případě jde ovšem opět o skutečnosti, k nimž došlo až po vydání rozhodnutí o úschově.) Ani to, že soud nevyzve, vyžaduje-li úschova nákladu, navrhovatele, aby složil přiměřenou zálohu, nemá nepříznivý vliv na správnost rozhodnutí. Naproti tomu však, jestliže soud vyzval navrhovatele ke složení zálohy a navrhovatel přesto včas zálohu nesložil, je soud povinen odmítnout přijetí věci do soudní úschovy. Neučiní-li přesto tak a věcně rozhodne, dopustí se tím vady, kterou se soud druhé stolice musí v mezích návrhu stížnosti zabývat. Stejně je takovou vadou opominutí soudu odmítnout přijetí věci do soudní úschovy, nenajde-li ve svém obvodu vhodného schovatele, nebo jde-li o věci, které se nehodí k úschově, zejména o věci podléhající zkáze.

³⁴⁾ Soud druhé stolice však pokud možno zjedná nápravu této vady tím, že uloží soudu první stolice, aby vydal dodatečně příslušné příkazy a zákazy, nebo to provede sám.

^{34a)} Pokud jde o pravomoc ve věcech soudní úschovy, srovnej nyní ustanovení §§ 3—5 zák. č. 52/1954 Sb., kterým se rozšiřuje působnost státního notářství.

Řízení ve věcech nechráněných nájmu má zvláštní povahu. Většinou jsou tyto věci vyřizovány rozkazy k odevzdání nebo převzetí předmětu nájmu, zvláštními to soudními rozhodnutími, proti nimž není přípustný jiný opravný prostředek než neformální odpor. Není-li odpor proti rozkazu v zákonem stanovené lhůtě 15 dnů podán, stává se rozkaz exekucním titulem a má účinnost pravomocného soudního rozhodnutí. Jestliže však odpor včas podán jest, pak proběhne normální řízení s ústním jednáním, které se řídí ustanovením XI. hlavy o. s. ř. a soud vydá rozsudek, kterým se buď rozkaz zruší, nebo ponechá v platnosti a v rozhodnutí se vysloví, zda a kdy má být předmět nájmu odevzdán nebo převzat. Proti takovému rozsudku je samozřejmě možno podat odvolání stejně jako proti rozsudku, kterým byla vyřízena žaloba na odevzdání nebo převzetí předmětu nájmu, jejímž základem je mimosoudní výpověď. Při projednávání takového odvolání se soud druhé stolice samozřejmě zabývá také vadami řízení, kterých se dopustil soud první stolice, pokud tyto vady mohly mít za následek vydání nesprávného meritorního rozhodnutí. A tady bude těžko nalézt vady, které tento následek mít nemohly, stejně tak jako nenalezneme takové vady v ustanovení o řízení ve věcech chráněných nájmu.

V kapitole o řízení ve věcech chráněných nájmu obsahuje o. s. ř. mnoho ustanovení hmotněprávních a méně ustanovení procesněprávních. Tato procesněprávní ustanovení jsou pak vesměs takové povahy, že nedbá-li jich soud, může to vždy mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé a proto se odvolací soud těmito vadami vždy bude zabývat. Zvláště hrubou vadou, která může mít nepříznivý vliv na správnost rozhodnutí v řízení o chráněných nájmech, jímž bylo přivoleno k výpovědi nájemního poměru, je porušení povinností soudu dát příležitost místnímu národnímu výboru k vyjádření.

Rozhodne-li soud ve věcech národního pojištění omylem o nákladech řízení podle §§ 129—131 o. s. ř., ačkoli v tomto druhu řízení dotyčná ustanovení podle § 398 odst. 2 o. s. ř. neplatí, nemá to, jako rozhodnutí o nákladech vůbec, nepochybně vliv na rozhodnutí ve věci samé a nejde tu proto o vadu, kterou by se soud druhé stolice musil zabývat při rozhodování o opravném prostředku proti výroku rozhodnutí ve věci samé. (Že ovšem takovéto rozhodnutí o nákladech může být napadeno samostatnou stížností anebo dokonce i spolu s výrokem rozhodnutí ve věci samé, a že změní-li soud druhé stolice rozhodnutí soudu stolice první,

upraví nově, i bez opravného prostředku proti výroku o nákladech, náklady řízení u soudu první stolice, to je samozřejmé.)

A podobně se to má i s nesprávným vyslovením předběžné vykonatelnosti ve věcech národního pojištění (v rozporu s ustanovením § 401 odst. 1 o. s. ř.).

I v řízení o žalobách podle XI. hlavy o. s. ř. může se soud první stolice dopustit téměř výlučně jen takových vad, ke kterým pak musí soud druhé stolice v mezích odvolacích návrhů přihlížet při projednávání odvolání. Tak na př. rozhodne-li soud o nepřípustnosti vedlejšího účastnictví, ač není namítána, může mít neúčast osoby, která by jako vedlejší účastník v řízení byla vystupovala, vliv na správnost rozhodnutí ve věci samé. Též nesprávné posouzení odporujících si či odchylujících se od sebe úkonů účastníka a vedlejšího účastníka může mít nepříznivý vliv na meritorní rozhodnutí.

I skutečnost, že soud první stolice nerespektuje souhlasný návrh účastníků na ponechání řízení v klidu, nebo že pokračuje v řízení, ačkoli se účastníci nedostavili k ústnímu jednání (klid řízení tu nastává ze zákona), může mít vliv na rozhodnutí ve věci. Takové rozhodnutí totiž, kdyby účastníci nepodali návrh na pokračování v řízení, by nesmělo být vydáno, neboť by se tak stalo proti vůli účastníků. (Jiná situace je tu ovšem tehdy, když prokurátor nedal souhlas k ponechání řízení v klidu, bylo-li jeho souhlasu třeba, nebo když sám navrhl v zákonné lhůtě pokračování v řízení.)

Jestliže soud nerozhodne ve výroku rozsudku o vzájemné pohledávce žalovaným uplatněné (§ 422 o. s. ř.), má to takové následky, jako by nevyřídil buď zcela, nebo částečně návrh žalobců a rozhodnutí je v důsledku toho nesprávné. Tady budena místě doplnění rozsudku podle § 160 o. s. ř.

Jen snad v případech ustanovení §§ 425—426, jestliže se soud dopustí nějaké vady³⁵⁾ při vydávání platebního rozkazu a rozkaz je později zrušen v důsledku podání odporu, nemá taková vada vliv na rozhodnutí ve věci samé, které bude vydáno po provedení nezkráceného řízení.³⁶⁾

³⁵⁾ To neplatí o vadách, ke kterým je soud povinen přihlížet z úřední povinnosti v každém období řízení.

³⁶⁾ Má jej však ve zkráceném řízení směněném a šekovém, jakož i ve zkráceném řízení ve věcech nechráněných nájmu, poněvadž tady se původní rozkaz neruší hned podáním odporu či námitek. Teprve v rozhodnutí vydaném po provedení nezkráceného řízení (v důsledku podání námitek nebo odporu) se vysloví, zda se původní rozkaz zrušuje nebo zda se ponechává v platnosti.

Jestliže ovšem je vada takového druhu, že účastník pro ni nepodá odpor, či jej nepodá včas, a že rozkaz se stane exekučním titulem (to platí i pro směnečný a šekový platební rozkaz a námitky proti němu), pak stejně jako ve zkráceném řízení o nechráněných nájmech lze se domoci nápravy pouze pomocí navrácení v předešlý stav nebo námitkami v exekučním řízení, pro něž příslušný rozkaz tvoří exekuční titul.

* * *

Tím jsme zhruba probrali procesní vady, jež nemohou mít vliv na rozhodnutí ve věci samé, protože jsou více méně formální povahy a bylo by proto zbytečné, aby se jimi soud druhé instance zabýval při rozhodování o řádném opravném prostředku.

Zato tím více a důkladněji musí se odvolací či stížnostní soud zabývat těmi procesními vadami (ponecháváme stranou otázku hmotněprávních vad, jimiž se soud druhé stolice zabývá vždy), které správnost napadeného rozhodnutí ovlivnit mohly,³⁷⁾ a musí dobře zkoumat, zda v konkrétním případě škodlivý vliv na rozhodnutí ve věci samé neměly. Naše soudy druhé stolice musí se této úlohy zhostit se zdarem, neboť i toto je jeden z prostředků k dosažení cíle, k němuž chceme v občanském soudním řízení dospět, cíle, aby občanskoprávní rozhodnutí našich soudů odpovídala skutečným poměrům účastníků a aby tak splňovala požadavek zjišťování materiální (objektivní) pravdy v občanském procesu a svou spravedlivostí výchovně působila na občany.

Je-li správné přihlížení k vadám občanského soudního řízení jen v mezích odvolacího návrhu či ne, o tom jsme se pokusili říci něco již na začátku této stati. Z výkladu jistě vyplynulo, že rozsah projednávání opravného prostředku v mezích odvolacích návrhů (návrhů stížnosti) vzhledem k zásadám procesní ekonomie, k právu prokurátora podat řádný opravný prostředek, vzhledem k poučovací povinnosti soudu a vzhledem k existenci mimořádných opravných prostředků je postačující, neboť není třeba jíti při jednání o opravném prostředku nad disposiční vůli účastníků v opravném prostředku projevenou.

Je proto třeba souhlasit s jedním z usnesení konference vědeckých pracovníků v oblasti občanského práva, pořádané VII. sekcí ČSAV v květnu

³⁷⁾ Takovýchto vad řízení je valná většina, jak se článek pokusil dokázat negativním vymezením, i když jistě ne zcela vyčerpávajícím.

1954 v Liblicích, které nedoporučilo novelisaci dosavadního znění § 184 o. s. ř. ve směru rozšíření oprávnění odvolacího soudu k přezkoumávání napadeného rozhodnutí v celém rozsahu.³⁸⁾

Naproti tomu ovšem bylo doporučeno umožnit odvolacímu soudu přece jen přezkoumání prvoinstančních rozhodnutí v celém rozsahu ve věcech výchovy a výživy nezletilců.³⁹⁾ I s tímto usnesením nutno souhlasit, ale při tom je třeba si uvědomit, že důvody, pro které je toto opatření doporučováno (ochrana zájmu soudních chráněnců), jsou silnější než zájem na neomezování toho rozsahu dispozice účastníků, v jakém si přejí napadnout rozhodnutí řádným opravným prostředkem.

³⁸⁾ Srov. Právník 1954, str. 392.

³⁹⁾ Srov. Právník 1954, str. 392.

Согласно нашему гражданскому процессу задача суда состоит в том, чтобы выяснить действительные отношения сторон, дать правильную юридическую оценку этих отношений и на основании этого вынести справедливое решение.

Эта задача не является легкой; хотя в большинстве случаев решения суда первой инстанции соответствуют объективной (материальной) правде, все же не исключено, что могут быть вынесены решения, которые по каким-либо основаниям (из-за неполного установления фактических обстоятельств или же из-за неправильной юридической оценки) являются неправильными и, следовательно, несправедливыми.

Поэтому и государство социалистического типа, каковым является Чехословацкая Республика, должно дать возможность пересмотра решений судов первой инстанции при помощи института обжалования (средств обжалования как обычных, так и чрезвычайных).

В этой статье мы уделяем внимание только обычному обжалованию, которое применяется значительно чаще, чем обжалование в чрезвычайном порядке, используемое только в исключительных случаях в отношении решений, вошедших в законную силу.

В порядке развития гражданского процесса создалось несколько основных типов обычного порядка обжалования. Вопрос, который из них наиболее подходит для того или другого государства, решается на основании конкретных нужд и условий данного государства. Речь идет только о том, чтобы избранный тип производства по пересмотру решений давал возможность при данных условиях как можно лучше установить подлинные обстоятельства дела.

Так, например, в Чехословакии применяется так наз. апелляционный порядок, тогда как в Советском Союзе более подходит система, называемая советскими представителями процессуальной науки советской кассацией (которую нельзя смешивать с буржуазной кассацией или же с ревизионным порядком обжалования).

Если у нас суд второй инстанции, как правило, изменяет обжалованное решение суда первой инстанции и только как исключение применяется отмена решений первой инстанции*) и возвращение дела суду первой инстанции для нового рассмотрения и вынесения нового решения, то в советском праве наблюдается обратное. Одной из главных причин этого является значительная отдаленность местонахождения судов второй инстанции в СССР от местожительства многих граждан, для которых поездка к суду второй инстанции была бы

*) После издания закона об изменении некоторых постановлений ГПК (СУ ЧСР, 1952 год, закон № 68) в практике отмена решений значительно расширилась.

связана со значительными расходами. Ведь апелляционный порядок, при котором суд второй инстанции обычно выносит окончательное решение, часто требует личного присутствия сторон в суде.

У нас, благодаря сравнительной приближенности областных судов к населению (небольшие территориальные размеры областей, широкая сеть средств сообщения), которые в большинстве случаев действуют в качестве судов второй инстанции, личное участие сторон в производстве во второй инстанции не связано с такими трудностями и уже по одному этому мотиву нет необходимости заменять апелляционный порядок обжалования иным порядком.

И все же имеются аргументы, которые говорят против апелляционного порядка, даже и в том виде, в каком он известен нашему гражданскому процессу (с допущением приведения новых фактических обстоятельств в суде второй инстанции, а в настоящее время уже с достаточно широкой возможностью для судов второй инстанции отменять решения судов первой инстанции и возвращать им дело для нового рассмотрения и вынесения нового решения).

Первый аргумент заключается в том, что для оценки новых фактических обстоятельств, приводимых только в суде второй инстанции, стороны должны удовлетворяться решением только одной инстанции, так как апелляционный суд может вынести окончательное решение, и потому новые обстоятельства и новые доказательства уже не могут быть предметом дальнейшего разбирательства, разве что только в порядке использования чрезвычайных способов обжалования. Этот аргумент не в пользу апелляции, ГПК старается парализовать тем, что расширяет возможность возвращения дела к новому рассмотрению в суд первой инстанции, в особенности в тех случаях, когда необходимо рассмотреть новые обстоятельства и доказательства, которые не приводились ранее.

Вторым важным аргументом против чехословацкого порядка апелляции является то, что наши суды второй инстанции не имеют возможности пересматривать решение судов первой инстанции в полном объеме, а только в пределах апелляционной жалобы, как это постановляет § 184 ГПК.

Если вышеприведенные аргументы не воспрепятствовали нам сохранить наш апелляционный порядок (несколько приблизив его в последнее время к советскому кассационному порядку), то все же мы должны задуматься над тем, не является ли последний аргумент таким аргументом, который заставлял бы отменить у нас апелляционный порядок или же хотя бы предложить пересмотр в законодательном порядке редакции указанного постановления § 184 ГПК.

Исследованию этого вопроса целиком посвящена работа о пересмотре решений судов первой инстанции, в частности, вследствие ошибок в гражданском судопроизводстве, заключающихся в нарушении ка-

кого-либо материального или процессуального постановления. Об ошибках надо говорить потому, что суд второй инстанции согласно § 184 ГПК принимает во внимание ошибки в производстве только постольку, поскольку они могли бы привести к вынесению неправильного решения по существу дела.

Подробный анализ ошибок, имеющих место в гражданском судопроизводстве, дать который старается автор, должен доказать, с одной стороны, тот факт, что некоторые материальные и процессуальные ошибки принуждают пересмотреть решение суда первой инстанции, поскольку оно в какой-либо своей части уже не вступило в законную силу, и выходя за пределы апелляционной жалобы, а с другой — и это главное — что ошибки производства, которые суд второй инстанции не принимает во внимание при рассмотрении обжалования и которые не могли иметь влияния на вынесение решения судом первой инстанции по существу дела, столь редки и столь незначительны, что из-за них не стоит отменять или изменять первоначальное решение.

Из этого следует вывод, что и невозможность пересмотра решения суда первой инстанции в полном объеме, а только в пределах апелляционной жалобы (кроме случаев, когда решение может быть пересмотрено и вне этих пределов), не является достаточным основанием для того, чтобы отказаться от апелляционного порядка обжалования. Оно не является таковым и потому, что, как стороны, так и прокурор, имеют, конечно, возможность обжаловать решение во всем его объеме, а не только в какой-либо его части, и тогда, конечно, суд второй инстанции будет рассматривать решение первой инстанции в целом его объеме.

Поэтому нет необходимости рекомендовать изменение постановления § 184 ГПК, согласно которому суд второй инстанции рассматривает обжалование только в пределах апелляционной жалобы. Это можно рекомендовать только в отношении решений о содержании и воспитании несовершеннолетних детей, которые могли бы потерпеть ущерб в том случае, когда их представитель обжаловал бы решение суда первой инстанции только в определенной части.

К этому выводу пришло и совещание научных работников в области гражданского и семейного права, созванное отделением экономики и права Чехословацкой Академии Наук в Либлицах летом 1954 года. Автор стремится своей статьей поддержать это постановление.

Перевод М. Колонеевой.